

foto Reinoud van Gent

Hoe werkt de jacht in Nederland?

Er zijn 28.000 jagers in Nederland. Maar wie zijn die jagers nou eigenlijk, wat is wild en hoe werkt de jacht in ons land? Een introductie.

— Reinier Enzerink (Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging)

> DE JACHT IS AL ZO OUD als de mensheid. Voordat de landbouw voor ons voedsel ging zorgen, waren we voor de dagelijkse maaltijd afhankelijk van de jacht en het verzamelen van eetbare planten. Sindsdien is er veel veranderd in de manier waarop mensen leven, hoewel? We zijn voor onze voeding nog steeds afhankelijk van dieren en planten. We hebben ons echter wel steeds meer gespecialiseerd, het 'verzamelen' van voedsel is de taak geworden van agrarische ondernemers. Maar er zijn nog steeds jagers in Nederland, zo'n 28.000. Zij volgen tegenwoordig een jachtcursus van een jaar om in aanmerking te komen voor een jachtdiploma en om daarna daadwerkelijk een stuk wild te kunnen bemachtigen.

De jachtcursus is voor iedereen toegankelijk en wordt georganiseerd door de Stichting Jachtopleidingen Nederland (SJN). De jachtcursus bestaat uit vier onderdelen:

- Een uitgebreid theoretisch gedeelte
- Vaardigheid met het kogelgeweer
- Bekwaamheid met het hagelgeweer
- Veilige omgang met het wapen

Het theoriegedeelte gaat in op ecologie in de breedste zin van het woord en de relevante diersoorten worden in detail behandeld. Andere onderdelen zijn kennis van wapens en munitie, jachthonden, landbouwgewassen en wet- en regelgeving. Over interesse voor de jachtcursus heeft de SJN niets te klagen; ieder jaar is de cursus nagenoeg volgeboekt en worden zo'n 800 nieuwe aspirant-jagers opgeleid. Als de cursist is geslaagd voor de jachtcursus krijgt deze een jachtdiploma, maar dat betekent nog niet dat de pasgeslaagde het veld in kan om te gaan jagen. Om daadwerkelijk te kunnen jagen is een jachtake nodig. Om die te kunnen aanvragen dient de jager (met behaald jachtdiploma) in de gelegenheid te zijn om op een terrein te jagen. Dat wil zeggen dat hij of zij zelf een jachtveld heeft of huurt, of in de gelegenheid wordt gesteld om op het jachtveld van anderen te kunnen jagen. Om te mogen jagen moet een jachtveld tenminste 40 aaneengesloten hectares groot zijn.

Wie zijn die jagers?

De tijd dat jacht een voorrecht van welgestelde adel was, is reeds lang voorbij. Binnen de jachtwereld vinden we tegenwoordig alle rangen en standen van de samenleving. Aangezien het jachtrecht verbonden is aan grondbezit zien we dat veel agrariërs een jachtake halen, ook om direct in te kunnen grijpen bij schade of overlast. Daarnaast huren (pachten) veel jagers de jacht/een jachtveld van de eigenaar van de grond. De rechten en plichten van huurder en verhuurder worden vastgelegd in een zes- of

twaalfjarige jachthuurovereenkomst. Bij beheer en schadebestrijding (bijvoorbeeld het schieten van duiven, ganzen en kraaien) is toestemming van de gebruiker van de grond voldoende. Hierbij geldt wel nog steeds dat de jager moet beschikken over een toestemming voor 40 aaneensluitende hectares.

Het jachtseizoen

Na alle voorbereidingen in het jachtveld begint op 15 oktober het traditionele jachtseizoen wat duurt tot en met 31 januari. In dit seizoen (wanneer het wild geen jongen heeft) mag er in het hele land worden gejaagd op vijf van de zes wildsoorten: wilde eend, houtduif, konijn, haas en fazant. Op de zesde wildsoort, de patrijs, is de jacht in verband met de geringe populatieomvang niet geopend. Het ligt aan het jachtveld welk wild de jager in zijn veld zal aantreffen en wat hij dus kan bejagen. Op de veen-kleigebieden met veel water zal voornamelijk op haas en eend gejaagd worden, terwijl er op de zandgronden eerder konijnen en duiven te vinden zullen zijn.

Jagers dragen vaak al generaties lang zorg voor beheer van de natuur in hun jachtveld. Een jachtveld wordt vaak binnen de familie doorgegeven, met als gevolg dat veel jagers alle hoekjes en gaten van hun veld kennen. In nagenoeg het gehele landelijk gebied vindt jacht plaats, met uitzondering van een aantal gebieden waar de eigenaar ervoor kiest om geen jacht toe te staan. Beheer en schadebestrijding wordt vaak wel toegestaan. Dit is bijvoorbeeld van toepassing op de grotere natuurgebieden van Natuurmonumenten, die zich in hun terreinen doorgaans beperken tot het beheer van grofwild.

De Wildbeheereenheid (WBE)

Om het wildbeheer planmatig vorm te geven zijn er in het hele land 300 wildbeheereenheden (WBE's) opgericht. Iedere WBE is een zelfstandige vereniging met een gekozen bestuur. De vereniging bestaat uit alle jachthouders in het werkgebied die zich vrijwillig als lid hebben gemeld. De WBE is als rechtspersoon binnen haar werkgebied onder meer verantwoordelijk voor het wildbeheerplan, educatie over de jacht en het organiseren van tellingen. Het aanvragen van ontheffingen, aanwijzingen en vrijstelling gebeurt ook vaak op initiatief van WBE's. Iedere WBE beheert doorgaans minstens 5.000 hectare van de ruim twee miljoen hectare jachtgebied in Nederland. De WBE is het eerste aanspreekpunt bij vragen over de jacht in een bepaald gebied. Zij richt zich op samenwerking met andere belanghebbenden rond natuur en natuurbeheer, zoals terreinbeheerders, grondeigenaren en de regionale politiek. Een greep uit de taken van de WBE:

- Het houden van toezicht in het veld
- Inventarisatie (tellingen) van fauna, aanleveren gegevens aan de FBE (zie kader 'Jacht op grofwild')
- De organisatie van bestrijding van wildschade
- Het geven van voorlichting over jacht, beheer en schadebestrijding
- Onderhoud van landschapselementen, zoals houtwallen en knotwilgen
- Het installeren en controleren van nestkasten
- Plaatsen van reewildspiegels of wildreflectoren
- Uitvoeren van weidevogelbescherming

Jagers zijn tellers

Jagen is inventariseren en tellen. Alle wildbeheereenheden tellen jaarlijks, samen met andere natuurbeheerders en vogelbeschermers, de dieren in hun werkgebied op drie vastgestelde momenten (winter, voorjaar en zomer). Deze jaarlijkse tellingen zijn gericht op alle bejaagbare en schadegevoelige soorten.

Wintertelling (januari)

- Meerkoeten en knobbelzwaan

Voorjaartelling (april)

- Wildsoorten (trendtelling): haas, konijn, fazant, wilde eend, houtduif en patrijs
- Knobbelzwaan, grauwe gans, kolgans, brandgans, Canadese gans, Indische gans, nijlgans en verwilderde boerengans.
- Zwarte kraai, ekster, kauw, blauwe reiger, aalscholver
- Reewild, damhert, edelhert en wild zwijn
- De vossenburchten
- Van de volgende diersoorten wordt de aanwezigheid in de WBE vastgesteld: hermelijn, wezel, bunzing, steenmarter, boom-marter, das, bever, otter, muntjak, wasbeer, wasbeerhond, verwilderde nerts, muskusrat, beverrat, grijze eekhoorn.

Zometelling (juli)

- Overzomerende ganzen: grauwe gans, brandgans, kolgans, Canadese gans, nijlgans, verwilderde boerengans en de Indische gans.

Door deze tellingen jaarlijks in heel Nederland volgens dezelfde methodiek te herhalen kan de omvang van populaties worden geschat en worden trends inzichtelijk. Alle telgegevens worden verzameld in een landelijke database van de KNJV, de WBE-databank. Gegevens van de tellingen en afschotcijfers zijn door iedereen op te vragen bij de KNJV. Aan de hand van de tellingen wordt door iedere provincie het faunabeleid geformuleerd. Op basis hiervan stelt de FBE een faunabeheerplan op. Op deze documenten worden uiteindelijk de ontheffingen voor het bejagen van diersoorten gebaseerd. Dit

geldt bijvoorbeeld voor herten, reeën, smienten en ganzen.

Aanrijdingen en schade

Een blik op een Nederlandse wegenkaart laat zien dat grofwild, zoals reeën, herten en zwijnen, regelmatig wegen moeten oversteken op zoek naar voedsel of rust. Dit speelt in sterke mate bij reeën, een diersoort die zich de afgelopen decennia over heel Nederland heeft verspreid. De gehele Nederlandse reeënpopulatie wordt inmiddels geschat op 100.000 stuks. Het aantal aanrijdingen met reewild wordt door Vereniging Het Reewild geschat op 10.000 per jaar. Om het aantal aanrijdingen binnen de perken te houden, wordt jaarlijks een deel van de reeënpopulatie geschoten. Daarnaast zorgen jagers er in samenwerking met de politie voor dat reeën die worden aangereden met speciaal getrainde jachthonden worden opgespoord.

Jacht vindt ook plaats in de vorm van schadebestrijding ten behoeve van bijvoorbeeld de land- of bosbouw. Er mag in het kader van schadebestrijding gejaagd worden op dieren die zijn 'vrijgesteld' door de provincie of het ministerie van Economische Zaken. Landelijk zijn dit houtduif, konijn, zwarte kraai, kauw, vos en Canadese gans. Deze dieren mogen vanwege de schade die ze aanrichten het hele jaar in het gehele land worden geschoten. De gedachte hierachter is dat het schieten van enkele dieren ervoor zorgt dat soortgenoten de betreffende percelen gaan mijden. Dit verjagende afschot wordt vaak gebruikt in combinatie met verjaging met vlaggen, gaskanonnen en alarmpistolen. Een provincie kan ook diersoorten tijdens een bepaalde periode 'vrijstellen' voor afschot, de periode waarin de diersoort schade veroor-

zaakt. Dit geldt bijvoorbeeld voor de roek in de fruitteelt in Gelderland en spreeuwen in kersenboomgaarden in Utrecht.

Fatsoenlijk jagen

Het gedrag van jagers ligt terecht onder een vergrootglas, het hanteren van vuurwapens en het doden van dieren is geen sinecure. De Flora- en faunawet verplicht de Nederlandse jager om in zijn jachtveld te streven naar een goede wildstand, waarbij de natuur en landbouw in balans zijn. Een jager kan niet oogsten in zijn jachtveld als de wildstand dit niet toelaat. Als hij meer dieren schiet dan verantwoord zou zijn doet hij zichzelf en alle andere natuurliefhebbers tekort. Jagers hebben onderling ook afspraken over de omgang met de natuur, het wild, de mensen in hun omgeving en met elkaar. Deze regels worden 'weidelijkheidsregels' genoemd, een set van fatsoensnormen waar iedere jager zich aan kan spiegelen en waar iedereen jagers op mag aanspreken. Een weidelijkheidsregel: *'De jager beschermt de fauna en flora in het jachtveld tegen onredelijke of onrechtmatige aantasting en houdt zijn kennis op het gebied van natuur, fauna, beheer en jacht op peil.'* Een jager zal bijvoorbeeld in principe nooit een dier schieten dat nog jongen te verzorgen heeft. De weidelijkheidsregels zijn in de Flora- en faunawet vastgelegd en staan op de website van de KNJV.

Beheer: verantwoordelijkheid

Een groot deel van het grofwild in Nederland leeft in relatief voedselarme gebieden, zoals de herten en zwijnen op de hogere zandgronden van de Veluwe. Deze dieren zijn beperkt in hun leefgebied door rasters en andere hindernissen. Populatiebeheer is noodzakelijk om te

foto Margriet Montizaan

voorkomen dat een groot deel van de populatie door voedselgebrek en ziekten sterft. In een dichtbevolkt land als Nederland, zonder intacte ecosystemen en zonder grote roofdieren, is de mens verantwoordelijk voor het welzijn van grofwild. Jacht en wildbeheer zijn dan een verantwoordelijkheid van de mens om dierenleed te voorkomen dat wordt veroorzaakt door negatieve menselijke invloed op populaties.<

Reinier Enzerink, info@knjv.nl

De KNJV is een landelijke organisatie met ruim 20.000 leden. Zij verricht onderzoek naar de ontwikkeling van de wildstand en geeft adviezen aan WBE's over het beheer van diersoorten en hun leefomgeving. www.KNJV.nl

Ganzen

In de media is de laatste jaren veel te doen over de ganzen. Nederland is altijd een ganzenland bij uitstek geweest. Maar waar er in de jaren '70 nog een magere 100.000 trekganzen werden geteld komen er de laatste jaren in de winter naar schatting twee miljoen ganzen vanuit het noorden naar Nederland. Belangrijker is dat er steeds meer ganzen in Nederland broeden en hun jongen grootbrengen. Tellingen spreken inmiddels over ruwweg een half miljoen 'zomerganzen'. Agrariërs moeten het van de zomerperiode hebben om hun gewassen te verbouwen. De vele zomerganzen zorgen echter voor aanzienlijke landbouwschade. Deze schade zit vooral in het eten, vertrappen en met uitwerpselen bevuilden van de gewassen. Ook buiten de zomerperiode zorgen de 2,5 miljoen ganzen voor overlast bij het vliegverkeer en doen ze jaarrond schade aan winterge-

was, grasland en natuurgebieden. In 2012 werd voor 13,6 miljoen euro aan schadevergoeding uitgekeerd door het Faunafonds, waarvan bijna 70 procent toe te schrijven was aan ganzen. Op 6 december werd het 'Ganzenakkoord' vastgesteld waarin is afgesproken om de ganzenpopulaties in vijf jaar terug te brengen tot het niveau van 2005. Dit betekent dat er honderdduizenden ganzen meer gedood moeten worden dan de ongeveer 250.000 ganzen die nu al jaarlijks door jagers worden geschoten. Het Ganzenakkoord legt het zwaartepunt van de aantalsreductie in de zomerperiode, de periode waarin ganzen broeden en ruïen. Voor de jagers aanleiding om slechts op onderdelen uitvoering te geven aan het Ganzenakkoord. Zij nemen hun verantwoordelijkheid, maar blijven hun weidelijkheidsregels trouw. Deze schrijven immers voor dat jagers geen dieren bejagen die jongen te verzorgen hebben.

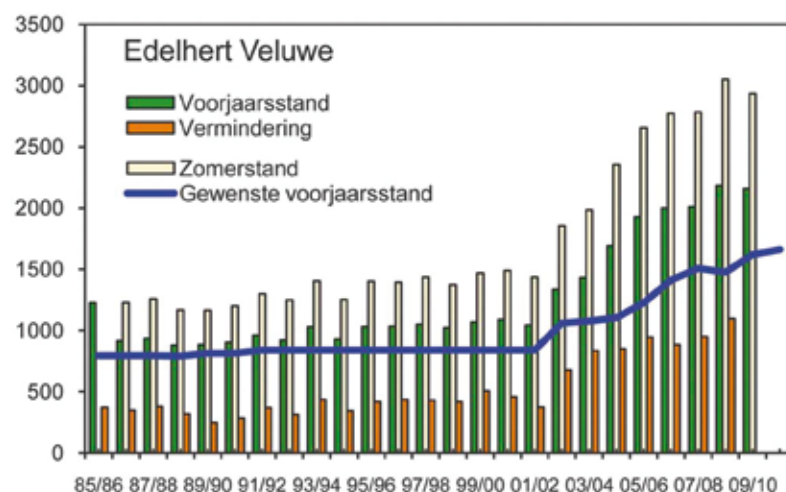
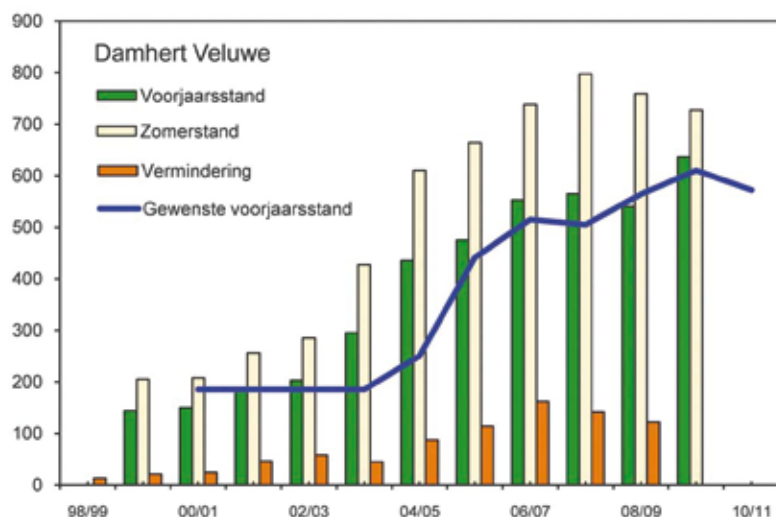

foto Reinoud van Gent

Jacht op grofwild

De jacht op grofwild, zoals herten, reeën en zwijnen, wordt gebaseerd op jaarlijkse tellingen. Aan de hand van de vastgestelde doelstand – die gebaseerd is op de draagkracht van een gebied – wordt het afschot bepaald (zie de bijgaande grafieken over het beheer van edelherten en damherten op de Veluwe). Voor afschot van grofwild is een ontheffing nodig die in de regel wordt aangevraagd door de Faunabeheereenheid (FBE). In de FBE – iedere provincie heeft er één – zitten vertegenwoordigers van de terreinbeheerders, particuliere grondbezitters, de agrarische sector en de

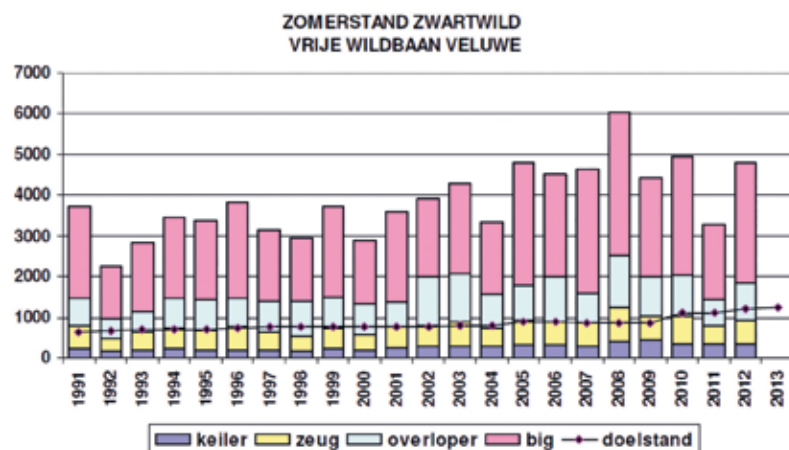
jagers. De FBE zorgt ervoor dat er een belangenafweging plaatsvindt tussen natuur, landbouw en veiligheid. In de daadwerkelijke ontheffing, die alle jagers tijdens de jacht bij zich moeten dragen, zijn naast aanvullende regels ook de onderbouwing van de ontheffing opgenomen. Als een diersoort niet in haar voortbestaan wordt bedreigd en als deze dieren schade doen, dan kan er een ontheffing worden aangevraagd om deze dieren – al dan niet met afschot – te verwijderen van de percelen waar ze schade doen. Ook kan worden besloten om op regionale schaal van bepaalde dieren de populaties in te perken op basis van een ontheffing. Naast grofwild worden bijvoorbeeld ook ganzen geschoten op basis van een ontheffing.

Wilde zwijnen

Wilde zwijnen komen in Nederland voor in de aangewezen leefgebieden Veluwe en Meinweg (in Limburg). Daarnaast komen zij steeds vaker voor in de grensgebieden. Landbouwschade, verkeersveiligheid en verspreiding van dierziekten maken beheer van het dier noodzakelijk. In sommige gebieden, zoals de regio's met intensieve varkenshouderijen, wordt het wilde zwijn niet geduld (de zogenaamde 'nulstandgebieden'). De laatste jaren worden er jaarlijks 200 á 300 zwijnen geschoten in de provincie Limburg (buiten leefgebied De Meinweg).

In de aangewezen leefgebieden wordt de populatie beheerd op basis van de draagkracht van het terrein. Dit wordt berekend aan de hand van de 'mast', het voedselaanbod in het bos op basis van eikels, beukennoten en kastanjes. De overvloedige mast van 2011 heeft toen voor een aanwas van bijna 3000 wilde zwijnen op de Veluwe gezorgd. In de zomer van 2012 waren er daardoor 4800 wilde zwijnen op de Veluwe. De gewenste stand is het aantal dieren dat op basis van het voedselaanbod, de belangen van de landbouw en de verkeersveiligheid in het gebied kan leven (de draagkracht). Deze is voor het voorjaar van 2013 vastgesteld op iets meer dan 1200 wilde zwijnen, zodat een afschot van meer dan 3500 stuks noodzakelijk is, zie ook grafiek.

grafiek en foto FBE Veluwe

